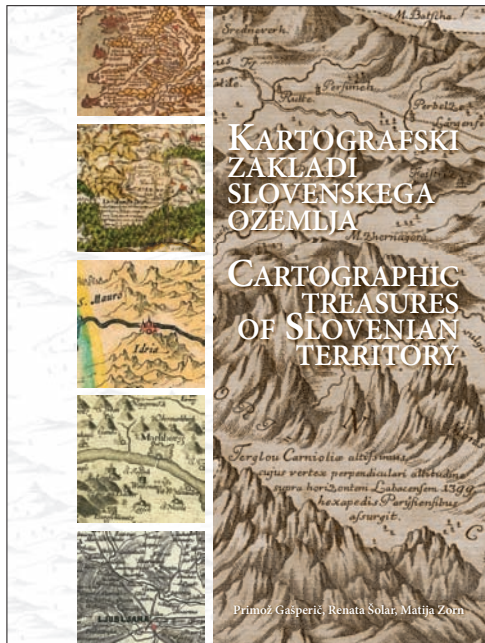

KNJIŽEVNOST

Primož Gašperič, Renata Šolar, Matija Zorn:

Kartografski zakladi slovenskega ozemlja / Cartographic Treasures of Slovenian Territory

Ljubljana 2020: Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU, Narodna in univerzitetna knjižnica, Založba ZRC, 132 strani, ISBN 978-961-05-0426-9 (tiskana različica), ISBN 978-961-05-0427-6 (elektronski vir)

V sodelovanju Geografskega inštituta Antona Melika ZRC SAZU in Narodne in univerzitetne knjižnice (oba Ljubljana) je izšla reprezentativna knjiga velikega formata (36,7 x 27,2 cm) z naslovom *Kartografski zakladi slovenskega ozemlja / Cartographic Treasures of Slovenian Territory*, v kateri so kronološko predstavljeni pomembnejši zemljevidi slovenskega ozemlja od 16. do konca 19. stoletja, ki jih večinoma hranita obe instituciji.

Knjiga je razdeljena na dva dela, na besedilnega in kartografskega. Besedilni del sestavljajo tri osnovna poglavja. V prvem je na temelju domačih in tujih virov orisan razvoj evropske kartografije od prazgodovine in antike do 19. stoletja. V drugem so za to obdobje predstavljeni kartografski prikazi slovenskega ozemlja, in sicer zemljevidi, na katerih je slovensko ozemlje prikazano kot del širšega prostora, in zemljevidi, ki se ožje osredotočajo na današnje slovensko ozemlje in sosedstvo. Upodobitve slovenskega ozemlja so pogostejše od začetka 16. stoletja naprej, ko so nastala tudi prva samostojna kartografska dela slovenskega ozemlja. Zemljevidi iz 16. stoletja so manj natančni, od 17. stoletja naprej pa so po zaslugi domačih in na Slovenskem živčih tujih kartografov podrobnejši. V tretjem, krajšem poglavju, je na splošno in na primeru Slovenije razložen pomen zemljevidov kot kulturne dediščine.

Večji del knjige predstavlja izbor najpomembnejših in kartografsko najbolj uspešnih zemljevidov slovenskega ozemlja. V kakovostnem tisku je obojestransko ponatisnjenih 37 zemljevidov. Zemljevidi si

sledijo v kronološkem vrstnem redu. Prvi je zemljevid Istre iz leta 1525, ki ga je izdelal v Izoli živeči kartograf Pietro Coppo (1469 ali 1470–1555 ali 1556). Pregled se zaključí z *Zemljevidom slovenskega ozemlja*, ki ga je leta 1921 izdalo društvo Slovenska matica. Namen knjige ni obsežna predstavitev in analiza vseh 37 zemljevidov, temveč predvsem predstavitev slovenske kartografske dediščine. Kljub temu je podrobneje opisanih pet zemljevidov, ki po izboru avtorjev najbolj prikazujejo spremembe in pomen kartografskega gradiva v obravnavanem časovnem loku. Iz 16. stoletja sta to Coppov zemljevid Istre in zemljevid Wolfganga Laziusa (1514–1565) *Vojvodina Kranjska in Istra s Slovensko marko*. Coppov zemljevid je najstarejši zemljevid istrskega polotoka in najstarejši prikaz dela slovenskega ozemlja, Laziusov pa prvi prikaz celotnega slovenskega ozemlja. Iz 17. stoletja avtorji izpostavljajo *Novi geografski opis nadvse rodovitne vojvodine Štajerske* Georga Matthäusa Visherja (1628–1696), iz 18. stoletja pa *Horografski zemljevid vojvodine Kranjske* domačega avtorja Janeza Dizme Florjančiča (1691–pred 1757), ki velja za najkakovostnejši in najpopolnejši zemljevid večjega dela slovenskega ozemlja v tem času. V 19. stoletju so nastajali zemljevidi v slovenskem ali nemškem jeziku, tudi nekateri dvojezični. Avtorji podrobneje prikažejo *Zemljevid slovenske dežele in pokrajin*. Zemljevid je leta 1853 izdal gospodarstvenik in narodni buditelj Peter Kozler (1824–1879) in je prvi zemljevid slovenskega etničnega ozemlja, kjer so imena krajev napisana izključno v slovenskem jeziku.

Odlika knjige je njen velik format, ki omogoča enostavnejše pregledovanje in branje predstavljanih zemljevidov, zato se hitro opazijo spremembe posameznih kartografskih elementov v obravnavanem obdobju. Kot primer navajamo prikaz presihajočega Cerkljanskega jezera, kraškega fenomena, ki je na večini zemljevidov 16. in 17. stoletja narisano mnogo večje, kot je v resnici. Z boljšim poznavanjem območja s strani kartografov se to spremeni, tako da je jezero na zemljevidih od začetka 18. stoletja naprej narisano bolj zgodovinsko.

Kartografskih upodobitev današnjega slovenskega ozemlja je veliko, vendar jim slovenska kartografija, geografija, zgodovina in umetnostna zgodovina niso posvečale večje pozornosti. S tega področja je relativno malo strokovnih in znanstvenih del, tista ki so, so praktično vsa v slovenskem jeziku. Knjiga zapolnjuje vrzel v poznavanju zgodovine, geografije, politične slike in tudi umetnosti slovenskega prostora, kakor jo lahko razberemo iz kartografskih upodobitev. Prikazuje stopnjo poznavanja okolja in preteklih pokrajin ter omogoča vpogled v takratno kulturo in stopnjo kartografskega razvoja. V določeni meri odpravlja tudi zapostavljenost obravnave kartografske dediščine, ki v veliki meri izhaja iz pomanjkanja tradicije zgodovinsko geografskih in kartografskih raziskav na Slovenskem. Ker je knjiga dvojezična (slovenska in angleška), utegne biti zanimiva za širši krog bralcev, predvsem iz srednje Evrope, saj je temu krogu pripadala tudi kartografija na Slovenskem.

Monografija je prosto dostopna na spletnem naslovu: <https://doi.org/10.3986/9789610504276>.

Darko Ogrin

Daniela Ribeiro

Bela krajina – Sustainability in a karst landscape

CAPACities 5

Ljubljana 2020: Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU, Založba ZRC, 140 strani, ISBN 978-961-05-0461-0 (tiskana različica), ISBN 978-961-05-0462-7 (elektronski vir)

Delo nas popelje v tipično pokrajino plitvega krasa jugovzhodne Slovenije – Belo krajino. Avtorica se je poglobila v značilnosti te pokrajine na plitvem krasu, ovrednotila njene razvojne potenciale, njeno ranljivost in išče njene razvojne prednosti. Delo predstavlja integralno kvantitativno in kvalitativno analizo ter vrednotenje pokrajinskih značilnosti, ki so pomembne za trajnostni regionalni razvoj kraških pokrajin.

Avtorica uvodoma predstavi obravnavano pokrajino v kontekstu drugih kraških pokrajin v svetu in pri nas, ter izpostavi, da je pri načrtovanju regionalnega razvoja treba upoštevati tudi pokrajinsko